

गोडैता नगरपालिका, सर्लाही
अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको परिचयपत्र वितरण निर्देशिका, २०७५

१. परिचय

नगर क्षेत्रभित्रका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू पहिचान गरी तिनका हकहितको संरक्षण र संवर्द्धन गर्न, तिनका स्वास्थ्य, शिक्षा, रोजगारी, तालिम, पुनर्स्थापना तथा अवसरमा समानीकरण गराउँदै विकास प्रक्रियाहरूमा मुलप्रवाहीकरण गराउन तथा राज्यद्वारा तोकिएका सेवा, सुविधा र अवसरको उचित व्यवस्थापन गराउन अपाङ्गता संरक्षण तथा कल्याण नियमावली २०५१ को नियम ५ अनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको परिचयपत्र वितरण निर्देशिका, २०७५ नगरकार्यापलिकाकोमिति .....को निर्णयअनुसार स्विकृत गरी जारी गरिएको छ ।

२. परिचयपत्र वितरणका आधार

नेपाल सरकारद्वारा प्रकाशित नेपाल राजपत्र खण्ड ५६ (२०६३ भाद्र २) मार्फत् गरेको अपाङ्गताको परिभाषा र वर्गीकरण एवं संयुक्त राष्ट्रसंघले पारित गरी नेपाल सरकारले हस्ताक्षरसमेत गरिसकेका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका अधिकारसम्बन्धी महासन्धिको उद्देश्य, मर्म र भावना यस परिचयपत्र वितरणका मुख्य आधार हुनेछन् ।

३. उद्देश्य

क) विभिन्न प्रकारका अपाङ्गता भएका नेपाली नागरिकहरूको पहिचान गर्न, स्थानीयतह देखि नै त्यस्ता व्यक्तिहरूको लगत राख्न ।

ख) नेपाल सरकारले २०६३ सालमा जारी गरेको अपाङ्गतासम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तथा कार्ययोजना मुताबिक एवं अपाङ्गतासम्बन्धी अन्य प्रचलित नीति तथा कार्ययोजना र नेपाल सरकारको अध्यावधिक विकास योजनाहरूका आधारमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई उपलब्ध गराइनुपर्ने सेवासुविधाहरू व्यवस्थितरूपमा प्रदान गर्न ।

ग) प्रचलित ऐन, नियमअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सामाजिक सुरक्षा, न्याय, अधिकार र समानता प्रदान गरी उपयुक्त अनुकूलता सहित विकास प्रक्रिया र राज्यका संयन्त्रहरूमा मुलप्रवाहीकरण गराउन ।

घ) अपाङ्गताको प्रकृति र मात्राको आधारमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले पाउने सेवा, सुविधा र अवसरहरूको प्राथमीकरण गर्न ।

४. लक्षित वर्ग

नेपाल राजपत्र खण्ड ५६ (२०६३ भाद्र २) अनुसार निर्धारण गरिएका सात प्रकारका वर्गीकरणमा रहेका सबै अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू (अनुसूची-४ अनुसार)

५. परिचयपत्र वितरणका मापदण्ड

नेपाल राजपत्र खण्ड ५६ (२०६३ भाद्र २) अनुसार अपाङ्गताको मात्राको आधारमा गरिएको वर्गीकरणलाई मुख्य मापदण्ड बनाई देहायका चार समूहका परिचयपत्रहरु वितरण गरिनेछ ।

- क) **पूर्णअशक्त अपाङ्गता** : व्यक्तिको शारीरिक वा मानसिक प्रणालीहरुमा भएको कार्यगत विचलनका कारण अरुको सहारा लिएर पनि दैनिक जीवन सम्पादन गर्न नसक्ने अवस्थाका व्यक्तिहरु, तीव्र बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति, पूर्णरूपमा श्रवण-दृष्टिविहीन व्यक्तिहरु तथा आफैँ हलचल गर्न नसक्ने गरी पूर्णरूपमा अशक्त भई अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई "क" वर्गको अपाङ्गताको परिचयपत्र वितरण गरिनेछ । यो रातो रंगमा सुनौला अक्षरले स्पष्ट पहिचान हुने गरी जारी गरिनेछ ।
- ख) **अतिअशक्त अपाङ्गता** : निरन्तर अरुको सहयोग लिएर मात्र दैनिक जीवन सम्पादन गर्न, आवागमन गर्न, सञ्चार गर्न, लेखपढ गर्न सक्षम हुने व्यक्तिहरु, पोलियो वा अन्य कारणले शरीरको तल्लो भाग पूर्ण सक्रिय नभई वा मेरुदण्डमा चोट वा पक्षाघात भई वा मांशपेशी विचलन भई वा मस्तिष्क पक्षाघात भई कम्मरभन्दा मुनिको भाग क्रियाशील हुन नसकी ह्विलचियरको प्रयोग गर्नुपर्ने अवस्थाका व्यक्तिहरु, दुवै हातको पाखुरामुनिको अङ्ग नभएका वा नचल्ने, कम्मरभन्दा मुनिका अङ्ग नभएका वा नचल्ने व्यक्तिहरु, दुवै खुट्टा पूर्ण क्रियाशील नभई बैसाखीको प्रयोग गर्ने व्यक्तिहरु, पूर्ण दृष्टिविहीन व्यक्तिहरु, बहिरा व्यक्तिहरु, दैनिक जीवन सम्पादन आफैँ गर्न सक्ने तर सिकाईमा समस्या भएका बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, निरन्तर अरुको सहयोग लिइरहनुपर्ने बहुअपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई, "ख" वर्गको परिचयपत्र उपलब्ध गराईनेछ । यो नीलो रंगमा सुनौला अक्षरले स्पष्ट पहिचान हुने गरी जारी गरिनेछ ।
- ग) **मध्यम अपाङ्गता** : कृत्रिम अङ्गको प्रयोग वा सहायक सामग्रीको प्रयोगबाट दैनिक जीवन सम्पादन आफैँ गर्नसक्ने, पोलियो भई घुँडामुनिको अङ्गमा मात्र प्रभाव परेको, स्वतन्त्र रूपमा हिँडडुल गर्नसक्ने, शारीरिकरूपमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, हत्केलाभन्दा मुनिका कम्तीमा बूढीऔँला र चोरऔँला नभएका तथा कुर्कुच्चाभन्दा मुनिको भाग नभएका, मेरुदण्डमा समस्या भई ढाड कुर्पिएको, सिकाइमा ढिला भएका बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, श्रवणयन्त्रको प्रयोगबाट मात्र सुन्नसक्ने सुस्ता श्रवण व्यक्तिहरु, शल्यक्रियाबाट स्वयंयन्त्र भिकी घाँटीको नलीबाट मात्र बोल्नसक्ने व्यक्तिहरु, तीव्र भकभके व्यक्तिहरु, तीन फिटमुनिका पुड्का व्यक्तिहरु, चस्मा र श्रवणयन्त्र दुवै प्रयोग गर्ने श्रवण-दृष्टिविहीन व्यक्तिहरु, लेन्स वा म्याग्निफायरको प्रयोगबाट मात्र पढ्नसक्ने न्यून दृष्टियुक्त व्यक्तिहरु, समूह "ग" का अपाङ्गता वर्गमा पर्दछन् । यो पहेँलो रङमा नीलो अक्षरले स्पष्ट पहिचान हुने गरी जारी गरिनेछ ।
- घ) **सामान्य अपाङ्गता** : शारीरिक अङ्गहरुमा सामान्य विचलन भए तापनि दैनिक जीवन सम्पादनमा कुनै कठिनाई नहुने, हात वा खुट्टा केही छोटो भएका, ठूलो अक्षर पढ्नसक्ने, न्यून दृष्टियुक्त व्यक्तिहरु, हत्केलामुनिका कम्तीमा बूढीऔँला र चोरीऔँला भएका, खुट्टाको औँलाका भागहरु नभएका, श्रवणयन्त्र लगाई वा नलगाई ठूलो आवाज सुने तर बोली स्पष्ट भएका सुस्ता श्रवण व्यक्तिहरु, स्मरणशक्ति ज्यादै कम

भई सिकाईमा कठिनाई हुने बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु "घ" वर्गमा पर्दछन् ।
यो सेतो रङमा कालो अक्षरले स्पष्ट पहिचान हुने गरी जारी गरिनेछ ।

६. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको परिचयपत्रको ढाँचा

परिचयपत्र वाहक व्यक्तिको व्यक्तिगत विवरण स्पष्ट हुने एवं निजलाई सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरुबाट उपलब्ध गराइएका सेवा सुविधा एवं अवसरको उपभोग गरिएका अभिलेखहरुसमेत स्पष्ट हुने गरी पासपोर्टको ढाँचामा अनुसूची २ मा उल्लेख भएअनुसारको २० पृष्ठको परिचयपत्र चार फरक रङमा उपलब्ध गराइनेछ ।

७. परिचयपत्र वितरण प्रक्रिया

क) सम्बन्धित वडा कार्यालय मार्फत नगरप्रमुखलाई परिचयपत्रका लागि अपाङ्ग स्वयं वा निजको अभिभावक/संरक्षकले अनुसूची १ बमोजिम निवेदन दिनुपर्नेछ ।

ख) सम्बन्धित वडाले स्पष्ट नदेखिने अपाङ्गताका हकमा मेडिकल सिफारिससहित नगरप्रमुखसमक्ष निवेदन पठाउनुपर्नेछ ।

(ग) दरखास्तमा आफ्नो उमेर, अपाङ्गता खुलेको मेडिकल रिपोर्ट सहितको लिखित प्रमाणित नक्कल, अशक्तताको गम्भीरताको आधारमाकाम गर्न सक्षम नभएको विवरण संलग्न हुनुपर्नेछ । यस प्रयोजनका लागि जन्ममदर्ता प्रमाणपत्र, नागरिकताको प्रमाणपत्र, जग्गाधनी प्रमाण पुर्जा, विद्यालयको प्रमाणपत्र, नागरिकताको प्रमाणपत्र मध्येको प्रमाणित लिखतलाई आधार मानिनेछ ।

घ) परिचयपत्र सिफारिस समिति : परिचयपत्रका लागि रितपूर्वक पर्न आएका निवेदनहरु छानविन गरी नगरप्रमुखसमक्ष सिफारिस गर्न निम्नबमोजिम एक परिचयपत्र सिफारिस समिति रहनेछ ।

१. संयोजक : स्वास्थ्य शाखा प्रमुख, गोडैता न.पा., (जनस्वास्थ्य अधिकृत कर्मचारी)

२. सदस्य : प्रशासन शाखा प्रमुख, गोडैता न.पा.,

३. सदस्य : राष्ट्रिय अपाङ्ग महासंघको स्थानीय प्रतिनिधि सदस्य-१ जना

४. सदस्य : सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा दर्ता भएको अपाङ्गता क्षेत्रमा काम गर्ने संस्थाको प्रतिनिधि -१ जना सदस्य

५. सदस्य सचिव : महिला बालबालिका तथा सामाजिक सुरक्षा शाखा प्रमुख, गोडैता न.पा.

ड) समितिको बैठक आवश्यकताअनुसार प्र.प्र.अधिकृतले बोलाउन सक्नेछ । तर यस्तो बैठक वर्षमा कम्तीमा ६ पटक बस्नुपर्नेछ ।

च) प्रत्यक्षरूपमा अपाङ्गता देखिने अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, जस्तै : अङ्गभङ्ग भएका, पूर्ण दृष्टिविहीन, पूर्णअशक्त अपाङ्ग, अतिअशक्त, बौद्धिक (सुस्ता मनस्थिति) र अतिअशक्त बहिराआदिलाई परिचयपत्र वितरण गर्न समस्याको गम्भीरता हेरी समितिले अनुमोदनमात्र गर्ने गरी परिचयपत्र वितरण बैठकआगाडी तत्काल नै दिन सकिनेछ ।

छ) सामान्यतया परिचयपत्र अपाङ्गता भएको व्यक्ति स्वयं उपस्थित भई बुझेर लानुपर्नेछ । तर पूर्णअशक्त अपाङ्गता भएका कारण आफैं उपस्थित हुन नसक्ने भएमा त्यस्तो अवस्थाको विवरण सहित अभिभावक वा संरक्षकले समितिको रोहवरमा बुझ्न सक्नेछ ।

ज) दुर्गम गाउँमा रहेका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई वडा कार्यालयको समन्वयमा घुम्ती टोली खटाई यथास्थानमै परिचयपत्र वितरण गर्न/गराउने सकिनेछ । यसरी यथास्थानमै परिचयपत्र वितरण गराउँदा सम्भव भए सम्म इलाका प्रशासन कार्यालयको प्रतिनिधि, महिला बालबालिका तथा सामाजिक सुरक्षा शाखा प्रमुख, जनस्वास्थ्य शाखाको प्रतिनिधि, स्थानीय विद्यालयका शिक्षक प्रतिनिधि र स्वावलम्बी संस्थाको प्रतिनिधिसमेत उपस्थिति गराई परिचयपत्र वितरण गर्नुपर्नेछ ।

झ) परिचयपत्र प्राप्त गर्न योग्य व्यक्तिहरूबाट प्रतिव्यक्ति तीन प्रति (सम्भव भएसम्म अपाङ्गता स्पष्ट देखिने) फोटो सङ्कलन गरी सम्बन्धित वडा/न.पा.मा एक एक प्रति राख्नुपर्नेछ ।

ञ) परिचयपत्र प्राप्त व्यक्तिहरूको लगत अनुसूची ३ बमोजिमको ढाँचामा वा तोकिएबमोजिमको सफ्टवेयरमा कम्प्यूटराईज गरी नगरकार्यपालिकाको कार्यालयमा राखी अर्धवार्षिकरूपमा संघीय महिला, बालबालिका तथा समाजकल्याण मन्त्रालय एवम् प्रदेश सामाजिक विकास मन्त्रालयमा जानकारी गराउनुपर्नेछ ।

ट) नगरकार्यपालिकाको कार्यालयले अनुसूची २ बमोजिमको परिचयपत्र -अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई) निशुल्क उपलब्ध गराउनुपर्नेछ ।

ठ) परिचयपत्रको प्रतिलिपि लिन सम्बन्धित वडाको सिफारिससहित अपाङ्गता परिचयपत्र सिफारिस समितिमा पेस गर्नुपर्नेछ ।

८.विविध

क) परिचयपत्र सिफारीस समितिले आफ्नो कार्यविधि आफैं निर्धारण गर्नेछ ।

ख) परिचयपत्र वितरण सम्बन्धमा माथि उल्लेखित व्यवस्थाबाहेक अन्य विषयमा सम्बन्धित संघीय/प्रदेश मन्त्रालयले दिएको निर्देशनको अधिनमा रही वा पछि संघ/प्रदेश मन्त्रालयले तोकेबमोजिम हुने गरि कार्यान्वयन गरिनेछ ।

ग) परिचयपत्र वितरणको अनुगमन सम्बन्धित संघीय वा प्रादेशिक मन्त्रालयले गर्न सक्नेछ ।

घ) अपाङ्ग परिचयपत्र वितरण निर्देशिका, २०५७ खारेज गरिएको छ ।

अनुसूची १

अपाङ्गता परिचयपत्र प्राप्त गर्नको लागि भर्नुपर्ने आवेदन फारमको नमुना ।

अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिचयपत्र आवेदन फारम

मिति :- .....

श्रीमान नगर प्रमुख ज्यू,

मार्फत : वडा कार्यालय, वडा नं .....

फोटो

विषय :- अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिचयपत्र पाउँ

महोदय,

म निम्नलिखित कारणले अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिचयपत्र पाउन योग्य भएकोले सो आधारमा उक्त परिचयपत्र पाउन अनुरोध गर्दछु । मैले पेस गरेको विवरण ठीक साँचो छ, भुट्टा ठहरेमा मेरो परिचयपत्र रद्द गरेमा वा भविष्यमा समेत परिचयपत्र नपाउने गरी अयोग्य ठहर्‍याएमा वा प्रचलित कानूनबमोजिम अन्य सजाय भोग्नुपरेमा भोग्न मञ्जुर छु ।

१. नाम थर :-

..... उमेर..... लिङ्ग.....

२. ठेगाना :-

क) स्थायी ठेगाना : नगरपालिका/गा.वि.स.....

..... वडा नं..... टोल

ख) अस्थायी ठेगाना : नगरपालिका/गा.वि.स.....

..... वडा नं..... टोल

ग) सम्पर्क टेलिफोन वा मोबाईल नं. ....

३. संरक्षक/अभिभावकको नाम थर .....

निवेदकको नाता .....

४. संरक्षक/अभिभावकको टेलिफोन वा मोबाईल नं. ....

५. नेपाल सरकारको परिभाषा र वर्गीकरण अनुसार अपाङ्गताको प्रकार

६. नेपाल सरकारको परिभाषा र वर्गीकरण अनुसार मात्राको आधारमा अपाङ्गताको प्रकार

.....
७. अपाङ्गपन भएको शरीरको अङ्ग वा भागको नाम

.....
८. अपाङ्गपन भएपछि सो भाग वा अङ्गको अवस्था

.....
९. अपाङ्गताको कारण (उपयुक्त स्थानमा चिनो लगाउनुहोस्)

क) रोगको दीर्घ असर   ख) दुर्घटना ग)   जन्मजात घ)   सशस्त्र द्वन्द्व

ङ) वंशानुगत   च) अन्य.....

१०. अपाङ्गता भएपछि शारीरिक रूपमा देखापरेको समस्या वा अष्टेरो

.....
.....
.....

११. सहायक सामग्री प्रयोग गर्नुपर्ने आवश्यकता भएको वा नभएको (उपयुक्त स्थानमा चिनो लगाउनुहोस्)

क) भएको   ख) नभएको

१२. आवश्यकता भएको भए कस्तो प्रकारको सहायक सामग्रीको प्रायेग गर्नुपर्ने हुन्छ ?

.....
.....
.....

१३. सहायक सामग्री गर्ने गरेको/नगरेको (उपयुक्त स्थानमा चिनो लगाउनुहोस्)

क) गर्ने गरेको   ख) गर्ने नगरेको

१४. सहायक सामग्री प्रयोग गर्ने गरेको भए सामग्रीको नाम :

.....
.....

१५. अन्य व्यक्तिको सहाराबिना आफ्ना कस्ता कस्ता दैनिक कार्य गर्न सक्नुहुन्छ :

क).....

ख).....

ग).....

घ).....

ङ).....

च).....

१६. अन्य व्यक्तिको सहारा लिनुहुन्छ भने कुन कुन कामको लागि लिनु हुन्छ :

क).....

ख).....

ग).....

घ).....

ङ).....

च).....

१७. पछिल्लो शैक्षिक योग्यता (उपयुक्त स्थानमा चिनो लगाउनुहोस्)

क)निरक्षर   ख)साक्षर   ग) प्राथमिक तह   घ) निम्न माध्यमिक तह

ङ)माध्यमिक तह   च) उच्च माध्यमिक तह   छ) स्नातक तह

१८. कुनै तालिम प्राप्त गर्नुभएको भए :

क).....

ख).....

ग).....

घ).....

१९. हालको पेसा :

क)अध्ययन   ख)खेती किसानी   ग) सवरोजगार   घ) सीप सिर्जना

ङ) अध्ययन

च) सरकारी नोकरी   छ) निजी क्षेत्रमा नोकरी   ज) केही नगरेको   भ)

अन्य .....

निवेदक

नाम .....

दस्तखत.....

अनुसूची २

क) पूर्ण अशक्त अपाङ्गता :

क्रम सङ्ख्या: .....

वर्ग : 'क'

अपाङ्गता भएका व्यक्तिको वैयक्तिक विवरण

फोटो

नाम, थर : .....

ठेगाना : स्थायी : .....

अस्थायी : .....

जन्म मिति : ..... ना.प्र.नं. (भएमा मात्र) : .....

लिङ्ग : (पुरुष/महिला/अन्य) : .....

विवाहित/अविवाहित : .....

शैक्षिक योग्यता : ..... पेशा : .....

अपाङ्गताको किसिम : .....

बाबु/आमा वा संरक्षकको नाम, थर : .....

ठेगाना : .....

अपाङ्गता भएको व्यक्तिसँगको नाता : .....

अपाङ्गता भएका (सम्बन्धित व्यक्ति) को दस्तखत : .....

परिचय-पत्र प्रदान गर्ने अधिकारीको दस्तखत : .....

दायाँ	बायाँ

नाम, थर : .....

पद : समाजकल्याण अधिकृत

कार्यालय : .....

जिल्ला : .....

मिति : .....

ख) अति अशक्त अपाङ्गता :

क्रम सङ्ख्या: .....

वर्ग : 'ख'

अपाङ्गता भएका व्यक्तिको वैयक्तिक विवरण

फोटो

नाम, थर : .....

ठेगाना : स्थायी : .....

अस्थायी : .....

जन्म मिति : ..... ना.प्र.नं. (भएमा मात्र) : .....

लिङ्ग : (पुरुष/महिला/अन्य) : .....

विवाहित/अविवाहित : .....

शैक्षिक योग्यता : ..... पेशा : .....

अपाङ्गताको किसिम : .....

बाबु/आमा वा संरक्षकको नाम, थर : .....

ठेगाना : .....

अपाङ्गता भएको व्यक्तिसँगको नाता : .....

अपाङ्गता भएका (सम्बन्धित व्यक्ति) को दस्तखत : .....

परिचय-पत्र प्रदान गर्ने अधिकारीको दस्तखत : .....

दायाँ	बायाँ

नाम, थर : .....

पद : समाजकल्याण अधिकृत

कार्यालय : .....

जिल्ला : .....

मिति : .....

ग) मध्यम अपाङ्गता :

क्रम सङ्ख्या: .....

वर्ग : 'ग'

अपाङ्गता भएका व्यक्तिको वैयक्तिक विवरण

फोटो

नाम, थर : .....

ठेगाना : स्थायी : .....

अस्थायी : .....

जन्म मिति : ..... ना.प्र.नं. (भएमा मात्र) : .....

लिङ्ग : (पुरुष/महिला/अन्य) : .....

विवाहित/अविवाहित : .....

शैक्षिक योग्यता : ..... पेशा : .....

अपाङ्गताको किसिम : .....

बाबु/आमा वा संरक्षकको नाम, थर : .....

ठेगाना : .....

अपाङ्गता भएको व्यक्तिसँगको नाता : .....

अपाङ्गता भएका (सम्बन्धित व्यक्ति) को दस्तखत : .....

परिचय-पत्र प्रदान गर्ने अधिकारीको दस्तखत : .....

दायाँ	बायाँ

नाम, थर : .....

पद : समाजकल्याण अधिकृत

कार्यालय : .....

जिल्ला : .....

मिति : .....

घ) सामान्य अपाङ्गता :

क्रम सङ्ख्या: .....

वर्ग : 'घ'

अपाङ्गता भएका व्यक्तिको वैयक्तिक विवरण

फोटो

नाम, थर : .....

ठेगाना : स्थायी : .....

अस्थायी : .....

जन्म मिति : ..... ना.प्र.नं. (भएमा मात्र) : .....

लिङ्ग : (पुरुष/महिला/अन्य) : .....

विवाहित/अविवाहित : .....

शैक्षिक योग्यता : ..... पेसा : .....

अपाङ्गताको किसिम : .....

बाबु/आमा वा संरक्षकको नाम, थर : .....

ठेगाना : .....

अपाङ्गता भएको व्यक्तिसँगको नाता : .....

अपाङ्गता भएका (सम्बन्धित व्यक्ति) को दस्तखत : .....

परिचय-पत्र प्रदान गर्ने अधिकारीको दस्तखत : .....

दायाँ	बायाँ

नाम, थर : .....

पद : समाजकल्याण अधिकृत

कार्यालय : .....

जिल्ला : .....

मिति : .....

अनुसूची ३
गोडैता नगरपालिका, सर्लाही
प्रदेश नं. २
महिला बालबालिका तथा समाजिक सुरक्षा शाखा
अपाङ्ग परिचय पत्र वितरण पुस्तिका

सि.नं./ परिचय पत्र नं.	नाम, थर वतन ठेगाना	लिङ्ग		जन्म मिति वा वर्ष	नागरिकता नं. र मिति	संरक्षकको नाम, थर र ठेगाना तथा सम्बन्ध (नाता)	अपाङ्गभएको कारण तथा रोग	अपाङ्ग को किसिम	सही छाप औंठाको दाया र बायाँ	फोटो	कैफिय त
		म.	प.								

अनुसूची ४

अपाङ्गताको वर्गीकरण : शारीरिक अङ्गहरु र शारीरिक प्रणालीमा भएको समस्या

एवं कठिनाइका प्रकृतिअनुसार अपाङ्गतालाई निम्नबमोजिम सात प्रकारमा वर्गीकरण गरिएको छ ।

२.१ शारीरिक अपाङ्गता : स्नायु, मांसपेशी र जोर्नीहरु तथा हड्डीको बनावट एवं सञ्चालन कार्यहरुमा भएको समस्याका कारणबाट व्यक्तिमा शारीरिक अङ्गहरुको सञ्चालन, प्रयोग र हिँडडुलमा आएको समस्या शारीरिक अपाङ्गता हो । जस्तै : बाल पक्षाघात (पोलियो), मस्तिष्क पक्षाघात (Cerebral Palsy), मांसपेशी विचलन (Muscular Dystrophy), जोर्नी र मेरुदण्डसम्बन्धी स्थायी समस्या, क्लबफिट, पैताला फर्केको, रिकेटस, हड्डीसम्बन्धी समस्याका कारण उत्पन्न अशक्तता इत्यादि शारीरिक अपाङ्गता हो । होचापुङ्काहरु (WHO) को परिभाषा अनुसार पनि यस वर्गीकरणमा पर्दछन् ।

२.२ दृष्टिसम्बन्धी अपाङ्गता : दृष्टिसम्बन्धी समस्याका कारण व्यक्तिमा कुनै पनि वस्तुको आकृति, आकार, रूप र रङ्गको ज्ञान नहुने स्थिति दृष्टिसम्बन्धी अपाङ्गता हो । यो निम्न दुई प्रकारको हुन्छ ।

क) दृष्टिविहीनता (Blind) : कुनै व्यक्ति औषधि, शल्यचिकित्सा तथा चस्मा प्रयोगजस्ता उपचारबाट पनि दुवै आँखाले हातको औंला १० फिटको दूरीबाट छुट्याउन सक्दैन अर्थात् स्नेलेन (Snellen) चार्टको पहिलो लाइनको अक्षर (३/६०) पढ्न सक्दैन भने त्यस्तो व्यक्तिलाई दृष्टिविहीन मानिनेछ ।

ख) न्यून दृष्टियुक्त (Low Vision) : कुनै व्यक्ति औषधि, शल्यचिकित्सा तथा चस्मा प्रयोगजस्ता उपचारबाट पनि २० फिटको दूरीबाट हातको औंला छुट्याउन सक्दैन अर्थात् स्नेलेन (Snellen) चार्टको चौथो लाइनको अक्षर (६/१८) पढ्न सक्दैन भने त्यस्तो व्यक्तिलाई न्यून दृष्टियुक्त मानिनेछ ।

२.३ सुनाइसम्बन्धी अपाङ्गता : सुनाइका अंगहरुको बनावट एवं स्वरको पहिचान, स्थान, उतारचढाव तथा स्वरको मात्रा र गुण छुट्याउने कार्यमा व्यक्तिमा भएको समस्या सुनाइसम्बन्धी अपाङ्गता हो । यो निम्न दुई प्रकारको हुन्छ :

२.३.१ बहिरा(Deaf) : नसुन्ने, अस्पष्ट बोल्ने वा बोल्न नसक्ने र सञ्चारका लागि साङ्केतिक भाषा प्रयोग गर्नुपर्ने व्यक्ति बहिरा हो । ८० डेसिबल (80 db) भन्दा माथिको ध्वनि पनि सुन्न नसक्ने व्यक्तिलाई बहिरा मानिनेछ ।

२.३.२ सुस्त-श्रवण (Hard of Hearing) : कान कममात्र सुन्ने तर कम सुनेर सफासँग बोल्नसक्ने, सुन्नलाई कानमा श्रवणयन्त्र राख्नुपर्ने व्यक्ति सुस्त श्रवण व्यक्ति हो । ६५ डेसिबल (65 db) देखि ८० डेसिबल (80 db) सम्मको ध्वनी सुन्नसक्ने व्यक्तिलाई सुस्ता श्रवण मानिनेछ ।

२.४ श्रवणदृष्टिविहीन (Deafblind) : श्रवण र दृष्टिविहीनता दुवै भएको व्यक्ति श्रवणदृष्टिविहीन

(Deaf-blind) अपाङ्ग मानिनेछ ।

२.५ स्वर बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता : स्वर र बोलाईसम्बन्धी अङ्गहरुमा उत्पन्न अपटयारोको कारण तथा बोल्दा स्वरको उतारचढावमा कठिनाई, बोली स्पष्ट नहुनु, बोल्दा शब्द वा अक्षर दोहोरिनुलाई स्वर र बोलाइसम्बन्धी अपाङ्गता मानिनेछ ।

- २.६ **मानसिक अपाङ्गता** : मस्तिष्क र मानसिक अङ्गहरूमा आएको समस्या तथा सचेतन, अभिमुखीकरण, स्फूर्ति, स्मरणशक्ति, भाषा, गुणनाजस्ता बौद्धिक कार्य सम्पादनका सन्दर्भमा आउने समस्याका कारण उमेर र परिस्थितिअनुसार व्यवहार गर्न नसक्नु तथा बौद्धिक सिकाईमा ढिला हुनुलाई मानसिक अपाङ्गता मानिनेछ । यो निम्न तीन प्रकारको हुन्छ ।
- २.६.१ **बौद्धिक अपाङ्गता/सुस्ता मनस्थिति** : १८ वर्षको उमेरअगावै बौद्धिक विकास नभएको कारणले उमेर वा वातवारणसापेक्ष क्रियाकलापहरू गर्न कठिनाई हुने व्यक्तिलाई बौद्धिक अपाङ्ग/सुस्ता मनस्थिति मानिनेछ ।
- २.६.२ **मानसिक अस्वस्थता (Mental Illness)** : मानसिक अस्वस्थता वा कमीकमजोरी वा विकृतिका कारण दैनिक जीवनयापन गर्न कठिनाई हुने अशक्ततालाई मानसिक अस्वस्थता मानिनेछ ।
- २.६.३ **अटिज्म (Autism)** : जन्मजातहरूमा कुनै व्यक्तिको उमेरको विकाससँगै सामान्य व्यवहार नदेखिनु, अस्वाभाविक प्रतिक्रिया देखाउनु, एउटै क्रिया लगातार दोहोर्याइरहनु, अरूसँग घुलमिल नहुनु वा तीव्र प्रतिक्रिया गर्नुलाई अटिज्म मानिनेछ ।
- २७ **बहुअपाङ्गता** : माथि उल्लेख गरिएकोमध्ये एउटै व्यक्तिमा दुई वा दुईभन्दा बढी प्रकारका अपाङ्गताको समस्यालाई बहुअपाङ्गता मानिनेछ ।